

Historie školství v Suchém Dole

Jan Barták

Škola v tehdejší poddanské vsi Suchý Důl vznikla v roce 1788, tedy zhruba čtrnáct let po vydání Všeobecného školního řádu pro normální, hlavní a obecné školy v českých a rakouských zemích, který vyšel dne 6. prosince roku 1774. Tento řád zaváděl povinnou školní docházku pro děti od šesti do dvanácti let. Na venkově měly být zakládány tzv. triviální školy, v nichž se kromě náboženství vyučovalo čtení, psaní a počítání (trivium).

Nejstarší suchodolská školní kronika (založená v roce 1855) uvádí, že od roku 1788 byla ve zdejší obci „dotýrovaná“ škola. To zřejmě znamenalo, že obec dostávala od tohoto roku od vrchnosti finanční příspěvek na zajištění pravidelné školní výuky. Škola v Suchém Dole byla tedy jednou z nejstarších na Policku. Počátky tohoto organizovaného vyučování zdejších dětí byly velice skromné. Výuka probíhala v některé z místních chalup, a to v prvních letech prakticky bez nutných učebních pomůcek.

Základní vybavení nejnutnějšími předepsanými školními potřebami se podařilo zajistit asi až v roce 1790, neboť od tohoto roku je zdejší škola označována jako „adjustyrovaná“ – tedy vybavená. Od téhož roku nalezneme zápisy i v nejstarší suchodolské školní matrice, kam byly zapisovány nově narozené a po dovršení šesti let tedy školou povinné děti. Zpočátku byla vedená německy a nesla název „*Conscription für die Kinder bei der Trivial – Schule zu Dörregrund*“ – tedy seznam či popis pro děti triviální školy v Suchém Dole. V nejstarších záznamech nalezneme mimo dětí ze Suchého Dolu a Slavného i zápisy o dětech ze sousední obce Hlavňov, neboť tato ves byla tehdy ještě přiškolená k suchodolské škole. Jednalo se v podstatě o výpis z křestních matrik polické farnosti pro uvedené obce, který byl ovšem vytvořen konkrétně a jmenovitě pro potřebu suchodolské školy. Díky tomu dnes představuje nejstarší originální písemnost archivního fondu zdejší školy, který je v současnosti uložen ve Státním okresním archivu Náchod.

První stálé umístění našla suchodolská škola v obecní chalupě čp. 58, kde se současně nacházela i obecní šatlava. Učebna v této budově byla v roce 1809 vybavena novými školními lavicemi, za které měla tehdy obec zaplatit truhláři 12 zlatých a 10 krejcarů. V roce 1809 zde byl ustaven učitelem Jan Mikeš, rodák z Bezděkova, který byl krátce předtím: „*zkoušen co školní pomocník v Žirči v roce 1808*“. Ještě v témže roce byla na zdejší škole založena „*Kniha cti*“, do níž: „*jména těch žáků, který své své pilné do školy chodění, skrze své ve všech předmětech přičinlivé učení, jakož také skrze mravné a chvalitebné chování zasloužili do Knihy cti při tryviální škole suchodolské zapsané býti jsou.*“

Umístění školy v obecní chalupě čp. 58 bylo v této době již nevyhovující. Od roku 1811 proto probíhala jednání o stavbě nové školy, která se však kvůli odporu přiškolených obcí Hlavňova a Slavného neustále protahovala. Obec Hlavňov si nakonec roku 1818 zřídila vlastní školu, do níž začali postupně hlavňovští žáci přecházet. Tento proces byl ukončen roku 1820, kdy byl Hlavňov od Suchého Dolu oficiálně odškolen.

V roce 1821 byla v Suchém Dole konečně postavena tolik potřebná nová školní budova.

Vybavení a financování školy měla kromě vrchnostenských příspěvků na starosti zejména

samotná suchodolská obec. Například v roce 1825 musela obec vynaložit 5 zlatých za opravu dvou rozestouplých kamen ve třídě a učitelově příbytku a v roce 1827 dala obec 9 zlatých za novou skříň se zámekem pro uložení školních knih. V roce 1834 proběhly nutné opravy školy – ve školní učebně i v učitelově bytě byly položeny nové podlahy a byly opraveny oba komíny. Celý interiér školy byl nově vybílen.

V roce 1837 byl po složitém jednání s výměnkářem Václavem Kollertem získán pozemek pro novou školní zahradu. V roce 1840 byla do školní učebny místo starých kachlových instalována nová železná kamna a o rok později dostal učitelský byt nová vnitřní i vnější okna. Na podzim roku 1846 bylo zřejmě stále nedostatečné vytápění školní učebny doplněno postavením „*polenové*“ trouby. Školní budova současně dostala nové vchodové dveře.

Po zrušení patrimoniální správy, kterou do té doby představovalo panství Police nad Metují, se v roce 1850 Suchý Důl stal samosprávnou obcí s vlastním obecním úřadem. Povinnost pečovat o školu však obci i bývalé benediktinské vrchnosti jako patronu školy zatím zůstala. V roce 1852 odešel po více než čtyřech desetiletích učitelské praxe na zdejší škole na zasloužený odpočinek učitel Jan Mikeš. Ne jeho místo do Suchého Dolu přišel učitel Josef Rint, rodák z Mezilečí. Byl zkušeným a kvalifikovaným pedagogem - učitelskou zkoušku vykonal v Hradci Králové již v roce 1843.

Josef Rint se hned po svém příchodu zasadil o nutné opravy školní budovy, která trpěla značnou vlhkostí. Opravy byly provedeny v letech 1852-1853: „*Dne 3. srpna 1852 byla oprava školy předsevzata a sice: V školní světnici byly dávány dva nové trámy pod staré trámy, dvě nová okna se ve zdi k východní straně zříditi nechala, tato světnice tmavá, vlhká a nezdravá jest byla, kdež nyní skrze tato nová dvě okna ouplná světlosti jest a vlhkost docela se ztratila, byla spolu kůlna pro dříví vystavená, vedle školy celé až pod zahrádkou struha co kanál učiněna, by žádná vlhkost ke škole nemohla. Náklad na tuto opravku nesl co Patron Nejdůstojnější P. P. Nepomuk Rotter, opat Broumovský výlohy na řemeslníky, obec Suchodol a Slavný materiál, nádeníky a fůry.*

Napotom v měsíci srpnu 1853 obecní představený Václav Král nechal v bytu učitelovým příčku mezi větším a menším pokojíkem rozbourati a z těch dvou světnic jednu pořádnou zříditi.“

Postupně bylo doplňováno též nutné vybavení školními pomůckami – v roce 1857 byly pořízeny čtyři nové mapy (zemské polokoule, mapa Evropy, mapa rakouského mocnářství a mapa Království Českého) za 2 zlaté a 56 krejcarů. V následujícím roce bylo obcí zakoupeno 36 nových učebnic (velké čítanky, Evangelia, biblické dějepravy, první čítanky, slabikáře a pravopisy s mluvnicí) za 9 zlatých a 49 krejcarů.

Ve druhé polovině 60. let 19. století došlo k důležitým politickým a společenským změnám, které postupně přinesly nutnou modernizaci i v oblasti školství. První část těchto změn přinesl školský zákon z 25. května 1868, který znamenal zejména postátnění školství, kdy dohled nad školami byl převeden z katolické církve na stát. V každé obci, která měla vlastní školu, byla zřízena místní školní rada, která měla dohlížet na řádný chod školy a zabezpečovat její bezproblémový provoz. Jejím nadřízeným orgánem pak byla okresní školní rada. Obec Suchý Důl v této době územně náležela do politického okresu Broumov. Tento okres se tehdy skládal ze soudního okresu Broumov s téměř výhradně německým obyvatelstvem a dále z národnostně smíšeného soudního okresu Police nad Metují. České obce včetně Suchého Dolu

byly soustředěny v jižní části broumovského politického okresu právě v rámci soudního okresu Police nad Metují. Pro řízení českých škol, které se nacházely v těchto obcích, byla zřízena okresní školní rada pro český školní okres broumovský, jejíž formální sídlo bylo sice v Broumově, ale zasedala většinou v Polici nad Metují, kde se konaly každoroční učitelské konference. Tato rada však měla především poradní funkci a soustředila se na čistě pedagogické problémy. Zásadní rozhodnutí v oblasti školství vydával broumovský okresní hejtman. Do českého školního okresu broumovského patřily školy v obcích Bělý, Bezděkov, Česká Metuje, Hlavňov, Machov, Maršov (exponovaná k Petrovicím), Pěkov, Petrovice, Police nad Metují, Slavný (exponovaná k Suchému Dolu), Suchý Důl, Velký Dřevíč, Vysoká Srbská a Žďár nad Metují.

Škola v Suchém Dole měla na počátku 70. let 19. století značné kapacitní problémy. V roce 1873 kvůli tomu byla prohlášena za dvoutřídní. Zdejší dosavadní učitel Josef Rint se tak díky tomu stal řídícím učitelem, ale druhé učitelské místo se bohužel nepodařilo hned obsadit. Proto muselo být prozatímně zavedeno polodenní vyučování. Až od 1. října 1874 byl jako druhý učitel do Suchého Dolu přidělen Jan Stahl. Ten se již po několika měsících, konkrétně od 1. ledna 1875, stal prozatímním řídícím učitelem a následně byl výnosem c. k. zemské školní rady ze 14. září 1875 jmenován definitivním řídícím učitelem v Suchém Dole. Služebně starší Josef Rint se nově stal druhým učitelem. Protože ve stávající školní budově nebylo dost místa pro obě třídy, vyučovalo se v pronajatých místnostech v usedlostech u Luňáčků a Pohlů.

Toto provizorium však bylo dlouhodobě neudržitelné. Dne 1. ledna 1876 byla sice na Slavném otevřena pro místní žáky expozitura suchodolské školy s vlastním pomocným učitelem, ale problémy s vyučováním v pronajatých místnostech v samotném Suchém Dole zůstaly. V březnu 1876 zemřel druhý učitel Josef Rint a nového učitele se ve školním roce 1875/1876 již nepodařilo sehnat. Do konce tohoto školního roku proto muselo být znovu zavedeno polodenní vyučování. Až 1. září 1876 nastoupil na školu jako druhý učitel Jan Kalhous, rodák ze Sezemic.

V této době padlo konečně rozhodnutí postavit v obci novou školní budovu. Dne 5. května 1878 se na pokyn okresní školní rady započalo s bořením staré školy a již dne 21. května tohoto roku byl položen základní kámen ke škole nové. Během stavby probíhalo polodenní vyučování v pronajatých prostorech, které vedl řídící učitel Jan Stahl. Druhý učitel Jan Kalhous byl dočasně přeložen jako zástup do Velkého Dřevíče.

Stavba postupovala poměrně rychle a díky tomu mohla být nová škola dne 12. října 1879 slavnostně vysvěcena. Podrobný popis celé slavnosti nalezneme ve školní kronice:

„Když se stavba dokonávala, sešlo se na pokyn řídícího učitele místní obecní zastupitelstvo s místní školní radou, by se ujednalo, jakým důstojným způsobem oslaven by býti měl den tak památný pro Suchodol. I ujednáno a usnešeno, by se vše nechalo na vůli řídícího učitele, ten ať důstojným způsobem slavnost památnou provede. Tak se i stalo...

Omlžené hory vítaly 11. říjen. Sběh, shon a lomož nastal před novou budovou školní. Staří šepotali mezi sebou, děti poskakovaly, výskaly, dech se v nich tajil. Budova školy odívala se v roucho sváteční – „I to to bude hezké, ach je!“ bylo semotam slyšeti. Najednou radost nová – 4 mohutné prapory vlály ze střechy jakoby mávaly kolemjdoucím radostný pozdrav. Pod každým oknem zavěšen krásný věnec, tím mohutnější a větší věnec vinul se kolem dveří

hlavních. Malé praporečky připevněné byly co bludičky kolem školního plotu. Hlavní vchod vystlán chvojím a kvítím. Schylovalo se k večeru. Slunce prodralo se mlhavým mrakem a poslední úsměv vrhlo na vyšňořenou nevěstu – školu. Tu tichounký, drobounký déšť padal s oblohy co požehnání shůry.

Konečně mohutná pěkná brána slavnostní vyzdvižena před vchodem se zlatým písmem „Vítejte nám!“ – Poslední tluk kladívka dozněl – vše umlkalo, setmělo se. „Puf!“ zahouklo to z 20 pušek na kopci a v tom samém okamžiku vzplanulo 56 světél v oknech nové školní budovy. Byl to čarovný pohled, kterak z hluboké noci nová školní budova osluněna tolikými světly z moře těchto světél co divotvorný zámek v pohádce se vyjímala!

Říjen 12. se probudil však nevesel; hustá, temná rouška mlhy zastřela mu obličej. Vzдор tomu vše se zmužilo a nabylo nového života. Ze všech stran přijížděli a scházeli se hosté k školní budově.

Odpolodne k druhé hodině zahtrčely kočáry, mezi nimi i ten, který vezl důstojné kněžstvo, které mělo posvátný úkol vykonati. “

Následuje dlouhý výčet čestných hostů. Mezi účastníky z řad duchovenstva byl náchodský vikář Josef Mach, který následně vykonal i svěcení nové školy, dále například polický děkan P. Atanasius Jeřábek nebo suchodolský rodák, guardian (františkánský představený) P. Roman Augustin Cihlář. Z řady světských hostů lze jmenovat například Václava Pášmu z Police nad Metují jako zástupce okresní školní rady či polického notáře Vincence Feierfeila. Na slavnosti nechyběli ani zástupci polického okresního soudu či berního úřadu. Akce se dle školní kroniky zúčastnil například i tehdejší polický poštovník či přednosta tamější železniční stanice.

„Dále přítomno bylo okolní učitelstvo, místní školní rady a zastupitelstva obecní, mnoho diváků z daleka i z blízka obého pohlaví. Průvod se hnul od prozatímného bytu řídícího učitele z čísla 34 (z dolejšího mlýna). ... Když průvod přišel k slavnostní bráně, školní mládež utvořila špalír a obecní zastupitelstvo postavilo se vlevo brány, družičky, řídící školy a místní školní rada vstoupili na stupně před dveřmi a žák z II. třídy Frant. Fulka z č. 32 přednesl zvučným hlasem uvítací řeč....Na to promluvil veledůstojný pan vikář...

Po té promluvil guardian p. P. Cihlář, vykládající účel školy, úlohu učitelstva, rodičů a žáků... Po řeči jeho nastalo svěcení školy.“

Po tomto slavnostním aktu následovalo svěcení nové sochy Panny Marie, kterou nechal na nedaleké křižovatce místních pěšin postavit zdejší sedlák Josef Kollert se svou manželkou Annou. Poté následovalo velkoryse pojaté pohoštění významných hostů a nezapomnělo se přitom ani na místní žáky: „Po svěcení sochy té vyčastoval p. Josef Kollert školní mládež pivem a kávou co upomínku na ten den a ostatní obecní se rozešlo dílem do hostince p. Fr. Luňáčka, dílem do nové školní budovy do síně II. třídy k společné hostině. ... Celkem bylo ujednáno přistrojiti hostinu sestávající ze dvou asi jídel pro 60 osob, kteroužto částku obecní zastupitelstvo na hostinu věnovalo. I vložena starost vystrojení hostiny této opětně na bedra řídícího a jeho choti. Hostina tedy vystrojena – ale hle, na místo 60 osob sešlo se jich daleko přes 100. To však nic nevadilo.“

Nová školní budova byla pojata poměrně velkoryse a po svém dokončení představovala skutečnou dominantu obce.

Novostavba se bohužel opět nevyhnula velkým problémům s vlhkostí, které zřejmě vznikly použitím vlhkého stavebního dřeva. Kvůli těmto problémům musely být již po dvou letech provedeny na školní budově poměrně rozsáhlé a nákladné opravy. Dne 28. června 1881 upozoroval řídící učitel, že podlaha první třídy v prostředku výrazně poklesla. Následně prohlédl strop místnosti budoucí třetí třídy, který se nacházel pod první třídou. Zjistil, že tento strop „*visel uprostřed vydmuť dolů co mohutná, nadmutá a roztržená plachta*“. Vyučování v první třídě muselo být okamžitě zastaveno. Po odstranění omítky se zjistilo, že celý dřevěný strop byl od vlhkosti již po tak krátké době značně poškozený hnilobou a napadený houbou. Od té doby se muselo vyučovat polodenně v II. třídě a věc byla oznámena okresní školní radě. Ta na místo vyslala komisi, která nařídila strhnout všechny stropy a nahradit je novými. V době školních prázdnin se však podařilo vyměnit strop pouze na severovýchodní straně (pod první třídou) a druhá polovina budovy měla být kvůli nedostatku vhodného suchého stavebního dřeva opravena až o rok později. Kvůli tomu se v následujícím školním roce v druhé třídě nevyučovalo a výuka se přesunula do budoucí třetí třídy v přízemí, kde byl strop již opraven.

Pro dívky bylo v této době zavedeno na zdejší škole tzv. industriální vyučování (ruční práce a nauka o domácím hospodářství). Vyučování zpočátku zajišťovala Marie Hamzová z Police nad Metují, která se však kvůli sňatku tohoto místa v říjnu 1884 vzdala. Místo ní sem nastoupila jako industriální učitelka slečna Marie Vepřková, dcera řídícího učitele z nedalekého Žďáru nad Metují. Místo druhého učitele v Suchém Dole bylo obsazeno Davidem Kosinkou. Na místě pomocného učitele na Slavném docházelo v této době k častým obměnám a situace se zde ustálila až v únoru roku 1887, kdy sem přišel Jan Mervart.

Dne 13. března 1887 sehráli žáci druhé třídy pod režijním vedením řídícího učitele Jana Stahla divadelní hru „Láska k vlasti“, jejímž autorem byl tehdejší okresní školní inspektor a známý regionální historik Jan Karel Hraše. Okresním školním inspektorem pro české školy broumovského okresu byl totiž tehdy jmenován inspektor sousedního politického okresu Nové Město nad Metují, jímž byl právě Hraše, který byl jako někdejší ředitel občanských a obecných škol v Náchodě též významným pedagogem. Divadelní hra byla uvedena v sále tehdejšího Luňáčkova hostince a setkala se u místních s velkým diváckým ohlasem. Žáci, povzbuzení tímto úspěchem, poté vzápětí nastudovali další divadelní hru od téhož autora, s níž vystoupili o pouhý měsíc později: „*Dne 11. dubna sehrána národní báchorka „Krkonoš“ – mládeži napsal J. K. Hraše. I tato malebná hra shromáždila ještě četnější obecenstvo do Suchodola, vzdor že z okolního učitelstva prázdná účast nebyla.*

Obecenstvo sledovalo malebnou hru tuto s patrnou zálibou a odměňovalo roztomilé vily a vousaté trpaslíky bouřlivým potleskem. Též Bohuš došel zasloužené pochvaly a i Jaroslav po celou hru dobře bavil. Mistr Chochola se svou Hátou drželi se statně. Byl to vskutku krásný večer velikonočního pondělí. Oba kusy sehrány též zvláště pro školní mládež bezplatně, při kterých to představeních přítomna byla i mládež školy Slavenské.“

Řídící učitel Jan Stahl se mimo přípravy a režie školních představení v této době zasloužil i o založení zdejší „dospělé“ ochotnické tradice. Školní kronika uvádí, že právě na jeho popud bylo v obci v této době zřízeno „*divadelní družstvo*“, které zde uvedlo první divadelní hru již v únoru 1889.

Ve školním roce 1889/1890 bylo na zdejší škole k docházce zapsáno celkem 130 žáků. Do I. třídy chodilo 50 žáků a II. třídu navštěvovalo celkem 80 žáků. Dne 15. září 1891 byl

dosavadní zdejší mladší učitel David Kosinka přeložen na školu ve Žďáře nad Metují. Později byl dlouhá léta řídícím učitelem v Pěkově. Místo Kosinky byl do Suchého Dolu jako druhý učitel ustanoven Josef Vik, rodák ze sousedního Hlavňova.

Výnosem c. k. zemské školní rady z 16. prosince 1895 byl zdejší dosavadní řídící učitel Jan Stahl přeložen na místo řídícího učitele obecné školy v Havlovicích v trutnovském školním okrese. Na jeho místo do Suchého Dolu byl ustanoven Viktorin Mazánek, který se funkce zdejšího řídícího učitele ujal na konci února 1896. Industriální vyučování pro dívky zajišťovala Ludmila Kollerová.

V září roku 1896 ze školy odešel druhý učitel Jan Vik, který byl přeložen do Vysoké Srbské. Místo něj do Suchého Dolu nastoupil učitel Jaromír Žid, který zde působil do února 1898, kdy ho nahradil učitel Josef Líznar.

Od začátku školního roku 1901/1902 došlo k definitivnímu odškolení obce Slavný. Zdejší dosavadní celoroční školní expozitura, která dosud formálně spadala pod správu školy v Suchém Dole, byla prohlášena samostatnou jednotřídní obecnou školou. Na Slavném byla postavena nová školní budova a správa obou škol tak byla na následujících zhruba 40 let zcela oddělena.

Další důležitá organizační změna nastala od začátku školního roku 1903/1904. Zemská školní rada totiž svým výnosem z 30. května 1903 povolila zřídit v Suchém Dole od nového školního roku prozatímní třídní pobočku II. třídy, neboť počet žáků v této třídě byl již příliš vysoký a pro jednoho učitele nezvladatelný. Nově se tedy začalo vyučovat ve všech třech učebnách, protože II. třída byla nově rozdělena na pobočky II.A a II.B. Formálně však zatím zůstávala zdejší škola nadále dvoutrídní s jednou třídní pobočkou. V témže roce se na místo druhého učitele po pěti letech vrátil Jaromír Žid. Nové místo třetího učitele bylo obsazeno Karlem Beilem, rodákem z Police nad Metují. Ve školním roce 1903/1904 bylo v I. třídě zapsáno celkem 45 žáků, v pobočce II.A bylo 43 žáků a v pobočce II.B celkem 82 žáků. Zdejší školu tedy dohromady navštěvovalo 170 žáků.

V roce 1907 ze školy odešel prozatímní učitel Karel Beil, který byl nahrazen Josefem Lipským. Toho o rok později nahradil Josef Vaníček, který již o několik let dříve působil jako pomocný učitel na Slavném a poté učil v Hlavňově.

Dne 14. prosince 1908 povolila zemská školní rada zřídit z dosavadní třídní pobočky definitivní III. postupnou třídu. Škola v Suchém Dole tak byla od roku 1908 oficiálně trojtrídní obecnou školou. Běžný život školy v této době často doplňovaly tradiční školní slavnosti, které měly být většinou jakousi oslavou tehdejší monarchie a vládnoucí habsburské dynastie. Jedny z největších slavností proběhly v celé monarchii roce 1908, kdy bylo velkolepým způsobem oslavováno 60. výročí panování císaře Františka Josefa I. V místní škole proběhla při této příležitosti tzv. stromková slavnost:

„Dne 28. dubna 1908 uspořádal sbor učitelský stromkovou jubilejní slavnost. Toho dne o 8. hodině ranní sešly se školní dívky svátečně oděny ve III. třídě školní budovy. Přítomen byl za místní školní radu místní školní dozorce Jan Cihlár. Po zahájení slavnosti přednesla žákyně III. třídy Anna Johnová proslov, načež správce školy vysvětlil dětem význam letošního památného jubilea vznešeného panovníka, za kterým účelem se stromková slavnost pořádá. Na to zapěli žáci „Rakouskou národní hymnu“. Po té odebral se průvod k místu sázení. Napřed šli starší chlapci, nesoucí nářadí potřebné při sázení stromků, za nimi čtyřstupem chlapci nesoucí stromky a ostatní žactvo.

Nejprve zasazeny byly dvě císařské lípy u sochy sv. Jana Nepomuckého; a sice jedna zasazena od dívek a druhá od chlapců. Na to následovalo sázení 20 jasanů na rozličných místech obce. To dělo se za pěni písni vlasteneckých. Po zasazení stromků zapěním národní hymny „Kde domov můj“ skončena slavnost po 10. hodině dopolední.“

O rok později – 27. dubna 1909 – proběhla o obci v pořadí druhá školní stromková slavnost, při níž žáci podél cesty, vedoucí na Slavný, vysadili 39 jasanů. Další, v pořadí již třetí stromková slavnost poté proběhla i v roce 1910.

Přišel smutný rok 1914, kdy po desetiletích míru náhle propukl dosud největší a nejohrožnější válečný konflikt – I. světová válka. Život v obci byl silně poznamenán vojenskými odvody a brzy i všudypřítomnými problémy v zásobování civilního obyvatelstva. V prosinci 1914 provedli žáci místní školy v obci sbírku ve prospěch sirotků po padlých českých vojínech a v únoru 1915 zaslala správa školy Úřadu pro válečnou péči ve Vídni 500 párů papírových podešvů pro vojáky v poli, které ušily žákyně zdejší školy. V říjnu 1915 byl v obci za účasti zdejších učitelů proveden soupis stále více nedostatkového obilí a mouky. Čím silněji důsledky válečných událostí doléhaly na místní občany, tím silnější byl i tlak nadřízených orgánů na projevy oddanosti císaři a trůnu. To se samozřejmě týkalo i života místní školy. K dosavadním oficiálním oslavám císařských jmenin a narozenin, které se ve škole samozřejmě slavily už před válkou, nově přibýly i povinné oslavy případných vítězství rakousko-uherské či německé armády. Dalším důsledkem války byly tzv. válečné půjčky, které musela správa školy propagovat a dohlížet na co největší upisování finančních částek státu, a to i mezi žactvem.

Válečné události poznamenaly i vlastní školní výuku. Z třídního rozvrhu zmizely některé předměty jako kreslení či zpěv. Škola se navíc potýkala s nedostatkem učebnic, neboť některé publikace (např. čítanky) byly pro údajnou „závadnost“ z vyučování vyloučeny a jiné nebyly k dispozici. Žáci byli také stále častěji uvolňováni z vyučování na pomocné zemědělské práce. Mezi jejich další úkoly patřil například sběr ostružinového listí, ze kterého byl vyráběn náhražkový čaj pro vojáky. Škola se v květnu 1916 zapojila i do charitativní sbírkové akce „Týden Červeného kříže“, jejíž čistý výtěžek byl zaslán Zemskému pomocnému spolku Červeného kříže pro království České v Praze.

Školní rok 1918/1919 začal klasickým způsobem 1. října 1918. Do místní školy bylo zapsáno celkem 137 žáků. Vyhlášení samostatného československého státu dne 28. října proběhlo v Suchém Dole stejně jako ve většině menších obcí velmi klidně i díky určitému zpoždění zpráv z Prahy a dalších velkých měst. Suchodolská škola byla navíc stejně jako většina škol v době od 21. října do 5. listopadu 1918 zavřena kvůli chřipkové epidemii. Dne 8. listopadu 1918 se konala školní slavnost na oslavu vzniku samostatného státu. Odehrála se ve III. třídě, která byla pro tuto příležitost vyzdobena obrazy T. G. Masaryka a amerického prezidenta Wilsona a hesly: „*At' žije Masaryk! At' žije Wilson! Nehynoucí sláva a paměť „Českým legiím!*“ Proslov k žákům měl tehdejší druhý učitel Josef Hamáček. Po skončení školní slavnosti následoval průvod žáků a občanů celou obcí.

Vyučování v době všeobecné poválečné nouze však bylo zpočátku velmi náročné. Prvořadým problémem byl především zoufalý nedostatek učebnic. Řada učebnic – zejména čítanek – byla vyřazena již za války rakouskými školními úřady a nové přibývaly velmi pomalu. Ve třídách se proto četlo z počtecnic, biblí, dostupných naučných knih i z novin. Další velký problém představoval nedostatek papíru a z toho vyplývající vysoká cena této základní školní potřeby.

Kreslilo se proto na každý dostupný čistý kousek papíru, dokonce i na druhou stranu válečných poukázek na chleba (tzv. chleбенek).

V dubnu 1919 proběhla mezi žactvem sbírka drahých kovů na „Poklad republiky“. Podařilo se vybrat 123 kusů různých zlatých a stříbrných předmětů a úlomků, které byly následně odevzdány pověřené městské spořitelně v Polici nad Metují. Od školního roku 1920/1921 se změnilo datum začátku a konce tohoto vyučovacího cyklu tak, že školní rok nyní začínal 1. září a končil 30. června. Tato úprava se záhy vžila a trvá dodnes.

K 30. dubnu 1921 odešel zdejší dlouholetý řídící učitel Viktorin Mazánek na zasloužený odpočinek. Správu školy po něm zatím převzal dosavadní druhý učitel Josef Hamáček. Ten však byl již v srpnu 1921 přeložen na měšťanskou školu do Police nad Metují a do Suchého Dolu tak jako nový řídící učitel přišel Jaroslav Motz.

Ve 20. letech se v souvislosti s novým moderním pojetím vyučování v nové Československé republice poměrně výrazně změnila i struktura vyučovaných předmětů. K dosavadním předmětům (náboženství, čtení a psaní, počty s naukou o tvarech měřických, přírodopis a přírodopyt, zeměpis a dějepis, vlastivěda, kreslení, zpěv, ruční práce a tělesná výchova) přibýly – podle zákona z roku 1922 – občanská výchova a nauka, ruční práce pro chlapce a nauka o domácím hospodářství pro dívky. Z výuky náboženství mohli rodiče své děti odhlásit. Další výraznou změnou prošly i pravidelné školní oslavy a vzpomínkové akce. Zatímco před rokem 1918 byly tyto oslavy spojeny zejména s osobou císaře, jeho rodiny a vládnoucí dynastie, nyní se jednalo o nejrůznější výročí spojená s významnými postavami naší historie, národním obrozením, bojem za samostatnost i vznikem samostatného Československa. Samozřejmě tak byly na škole každoroční oslavy narozenin prezidenta T. G. Masaryka, připomínala se výročí spojená s Mistrem Janem Husem, Janem Amosem Komenským či Milanem Rastislavem Štefánikem.

V červnu roku 1922 bylo na školní zahradě postaveno letní cvičiště. Místní kolář Foglar postavil dřevěnou konstrukci, na níž byla následně umístěna hrazda, tři šplhadla a žebřík. Celkový náklad na postavení tohoto cvičiště činil 703 Kč.

K 1. září 1924 byl dosavadní řídící učitel Jaroslav Motz rozhodnutím okresního školního výboru ustanoven správcem školy v Maršově. Řízení zdejší školy po něm převzal Jindřich Sitte. K další změně ve vedení školy poté došlo v pololetí školního roku 1927/1928. Dekretem zemské školní rady z 19. ledna 1928 byl novým řídícím učitelem v Suchém Dole jmenován Rudolf Hodoval, zkušený pedagog, který před tím působil na české menšinové škole ve Stárkově a na obecných školách ve Velkém Dřevíči a ve Vysoké Srbské.

Běžné školní vyučování se již v této době snažili zdejší učitelé žákům oživit názornými exkurzemi. Ve školním roce 1927/1928 například žáci I. třídy navštívili zdejší pazdernu, kde jim bylo názorně předvedeno zpracování lnu. Třetí třída navštívila dílnu provazníka a hrnčířskou dílnu v Polici nad Metují a zdejší žákyně navštívily v rámci domácích nauk školní vzorovou kuchyni na tamější dívčí měšťanské škole.

Na přelomu 20. a 30. let docházelo na obecné škole v Suchém Dole k postupnému poklesu počtu zapsaných žáků. V důsledku toho rozhodlo prezidium zemské školní rady svým výnosem z 2. srpna 1933 o tom, že zdejší škola má být od školního roku 1933/1934 nově organizována jen jako dvoutřídní. Do první třídy, kterou vyučoval řídící učitel Rudolf Hodoval, nastoupilo 32 žáků. Do druhé třídy, kterou převzal druhý učitel František Ticháček, bylo zapsáno 53 žáků. Škola tak měla v tomto školním roce celkem 85 žáků. Obě třídy byly

podle věku žáků rozděleny na dvě oddělení – celkem tak škola měla ve dvou třídách čtyři postupné ročníky. Ženským ručním pracím a nauce o domácím hospodářství vyučovala na částečný úvazek industriální učitelka Marie Pejscarová.

Učebny obou tříd byly umístěny v prvním poschodí. Nově uvolněná učebna v přízemí byla využívána pro výuku chlapeckých ručních prací a jako žákovská šatna. Dne 23. prosince 1934 bylo při škole ustaveno rodičovské sdružení. Ustavující schůze se zúčastnilo celkem 27 zástupců rodičů. Pro řízení práce sdružení byl zvolen šestičlenný výbor, jehož předsedou byl zvolen místní rolník František Vítek. Jednatelům se stal druhý učitel František Ticháček.

V roce 1938 po deseti letech práce odešel z místní školy řídící učitel Rudolf Hodoval. Ve funkci ředitele školy ho nahradil dosavadní druhý učitel František Ticháček, na jehož uvolněné místo nastoupil pomocný učitel Stanislav Scholz.

Záhy přišel pro náš národ tragický rok 1938. Ve školním roce 1938/1939 bylo na místní škole zapsáno celkem 64 žáků – 33 v první třídě a 31 v druhé třídě. Ti spolu s ostatními místními obyvateli i celým národem prožívali v průběhu září napjaté okamžiky, v nichž se rozhodovalo o míru či válce a o celém dalším osudu naší země. Na přelomu září a října byly neblaze proslulou mnichovskou dohodou odstoupeny Německu naše pohraniční oblasti. Nová státní hranice nyní probíhala po hřebeni Broumovských stěn prakticky na dohled od Suchého Dolu. V dosavadním naturálním učitelském bytě v přízemí musela být kvůli tomu zřízena úřadovna finanční stráže. Dne 15. března 1939 byl německou armádou obsazen i okleštěný zbytek českých zemí a školní rok 1938/1939, který začal ještě za Československé republiky, tak končil již v nechvalně známém období tzv. protektorátu Čechy a Morava.

Ve školním roce 1940/1941 začala německá okupační moc provádět v oblasti školství řadu změn. V první řadě byla zavedena povinná výuka němčiny ve 3. až 5. postupném ročníku v rozsahu tří hodin týdně. Učitelé museli absolvovat povinné kurzy němčiny, které byly organizovány v Polici nad Metují. Na budovu školy byl umístěn německo-český nápis SCHULE-ŠKOLA. Byla provedena revize školní knihovny a byly z ní odstraněny knihy, připomínající tradice bývalé Československé republiky. Z knihovny zároveň zmizely i tituly židovských autorů a ušetřena nezůstala ani řada knih klasické francouzské, anglické a ruské literatury. Byly zavedeny povinné oslavy nových výročí - zřízení protektorátu Čechy a Morava a narozenin vůdce. Tyto akce na škole samozřejmě probíhaly pouze formálně a z donucení.

Od druhého pololetí 1941/1942 byla výuka němčiny zavedena i v 1. a 2. postupném ročníku (čtyři hodiny týdně) a ve 3. až 5. ročníku byla rozšířena na sedm hodin týdně. Současně byly sníženy počty hodin náboženství a české mluvnice a například dějepis se přestal vyučovat úplně. Všeobecnou povinností žactva se v této době stal sběr odpadních surovin (starý papír, železo, textil, guma) a léčivých bylin.

Chudé žáky v této těžké době účinně podporovala Okresní péče o mládež se sídlem v nedaleké Polici nad Metují. Tato organizace finančně přispívala dětem na oblečení a konala pro žáky i tzv. stravovací akce pro zajištění jejich výživy a zdravého vývoje, neboť vlivem válečného hospodářství se stále vážnějším problémem stával i nedostatek potravin.

V červnu roku 1942 byla kvůli malému počtu žáků zrušena jednotřídní obecná škola na Slavném a tamější mladší děti (1.-5. postupný ročník) proto začaly chodit do školy v Suchém Dole.

Konečně nastal rok 1945 a s ním i vytoužený konec války a osvobození naší země. Nový školní rok 1945/1946 - první v osvobozené vlasti - byl zahájen dne 3. září 1945 již pod vedením nového ředitele školy Karla Šauera.

Dle nového zákona o jednotném školství z 21. dubna 1948 se škola v Suchém Dole stala národní školou (I. stupeň), kterou měly navštěvovat děti od 6 do 11 let. Poté přecházely na tzv. střední školu (II. stupeň) do Police nad Metují (věk 11-15 let). Povinná školní docházka trvala nyní 9 let.

O letních prázdninách roku 1948 proběhla rekonstrukce školní budovy. Při této opravě byla znovu natřena omítka, byly opatřeny nové okapní žlaby, do všech školních místností byl zaveden vodovod a celá škola byla vymalována. Zároveň byly zbudovány nové splachovací záchody. Kvůli poklesu počtu žáků byla škola v této době organizována dočasně pouze jako jednotřídní.

Na přelomu let 1949/1950 byly v obcích zrušeny dosavadní místní školní rady, které nahradily školské a kulturní referáty při jednotlivých místních národních výborech (MNV). V životě školy se postupně začaly projevovat politické a společenské změny, které přinesl únorový komunistický převrat roku 1948. Školní osnovy a učebnice se začaly přizpůsobovat sovětskému vzoru a jako obvykle se nové politické poměry promítly i do oslav nejruznějších nových výročí, které odpovídaly tehdejší vládnoucí ideologii.

Od roku 1951 se novým třídním a zároveň řídícím učitelem stal Rudolf Provazník. Ve školním roce 1953/1954 navštěvovalo zdejší jednotřídku celkem 30 žáků, kteří byli podle věku rozděleni do čtyř postupných ročníků. Na předválečnou činnost zdejšího rodičovského sdružení navázalo od 11. září 1953 nově ustavené Sdružení rodičů a přátel školy (známé pod zkratkou SRPŠ), které začalo organizovat např. občerstvení dětí formou nápojů (mléko, káva, čaj) o hlavní přestávce.

Období padesátých let 20. století probíhalo na suchodolské škole podobně jako jinde – škola musela být vedena dle požadavků doby. Žáci školy s větším či menším nadšením soutěžili ve sběru druhotných surovin a plnili nezbytné socialistické závazky.

Vzhledem k dočasnému zvýšení počtu žáků mohla být zdejší škola od školního roku 1955/1956 opět organizována jako dvoutřídní. Na školu bylo v tomto školním roce zapsáno 42 žáků, kteří byli rozděleni do dvou tříd. První třídu učil ředitel školy Rudolf Provazník a druhou třídu měl na starosti nově příchozí učitel Vilém Selichar. V následujícím školním roce zde jako druhá učitelka působila Eva Rýdlová a po ní zde vyučovala Hana Beranová. V roce 1959 ze školy odešel dosavadní ředitel Rudolf Provazník. Na jeho místo byla školským odborem tehdejšího Okresního národního výboru v Broumově s platností od 1. září 1959 jmenována Emilie Lepšová, která se se svým manželem přistěhovala do služebního bytu ve škole. Manželé Lepšovi (později Pfeifferovi) se záhy aktivně zapojili do života obce – zejména v oblasti tělovýchovy a sportu.

Ve školním roce 1959/1960 navštěvovalo zdejší dvoutřídní školu 35 žáků, rozdělených do pěti postupných ročníků. První třídu (1. a 4. postupný ročník) vyučovala Hana Beranová, druhou třídu (2., 3. a 5. postupný ročník) učila nová ředitelka školy Emilie Lepšová.

V roce 1960 dostala zdejší venkovská dvoutřídní škola nový oficiální název - stala se z ní Základní devítiletá škola (ZDŠ) pro 1.-5. postupný ročník. V přízemí školy byla již od poloviny 50. let zřízena jídelna, ve které se vydávaly obědy, dovážené zprvu ze školní vývařovny v Polici nad Metují. Tuto práci od svého nástupu na školu v roce 1961 po dlouhá léta obětavě zastávala

tehdejší školnice paní Lidmila Dostálová. V roce 1963 byla na horním konci obce otevřena nová mateřská škola, ve které byla zřízena i kuchyně. Díky tomu se odsud mohly začít od 1. října 1963 vozit hotové školní obědy do budovy základní školy, kde byly vydávány žákům. Při škole fungoval v této době velmi úspěšný sportovní kroužek. Ve školním roce 1961/1962 se kroužek stal součástí místní tělovýchovné jednoty Sokol a vyvíjel skutečně bohatou sportovní činnost – jeho členové se věnovali lehké atletice, gymnastice, cyklistice, plavání, lyžování či bruslení. Účastnili se s úspěchem řady soutěží a o jejich činnosti referoval dokonce tisk i rozhlas. Žáci se účastnili nejen závodů v obci, ale i celé řady soutěží v blízkém i vzdálenějším okolí. V zimním období byly pořádány závody v běhu a ve skocích na lyžích a v letním období byl organizován závod v přespolním běhu. Žáci se v této době rovněž zapojili do tzv. závodů na dálku, kdy nepřímou soutěžili v atletických disciplínách s mládeží z vesnic ve Finsku či v tehdejší Německé demokratické republice. Ve školním roce 1962/1963 byla činnost zdejšího sportovního kroužku zdokumentována pracovníky československého státního filmu a v následujícím školním roce 1963/1964 zde soutěž místních dětí s žáky jedné pražské základní školy natáčela i československá televize.

Ve školním roce 1966/1967 se novým ředitelem školy stal Ladislav Kubec. V následujícím školním roce 1967/1968 proběhla generální rekonstrukce školy. Práce započaly dne 13. listopadu 1967 a trvaly až do 31. srpna 1968. Bylo nutno vyklidit celou školní budovu a vyučování se po dobu rekonstrukce přesunulo do objektu bývalé školy na Slavném. Za pomoci žáků, rodičů i dalších místních obyvatel bylo nutné vybavení ve dnech 3. a 4. listopadu 1967 přestěhováno na Slavný a již 6. listopadu 1967 se zde začalo vyučovat. ZDŠ Suchý Důl se tak dočasně stala nejvýše položenou školou v okrese.

Na budově suchodolské školy se mezitím rozběhly stavební práce. Byla provedena vodorovná izolace zdiva, veškeré původní prkenné podlahy byly vyměněny za vlysové a byla vyměněna všechna okna. Venkovní omítka nebyla jen opravena, ale byla provedena zcela nová tvrdá šlechtěná fasáda. V projektu byly nakonec v průběhu stavby provedeny určité změny, jako bylo například zmenšení původních velkých tříd v patře, čímž byl získán prostor pro kabinet a promítací místnost. Do jídelny byly zakoupeny nové stoly a židle a modernizovalo se i další vnitřní vybavení školy.

Rekonstrukce školy byla ukončena v průběhu srpna roku 1968, tedy v období, které se v jiné souvislosti bohužel velmi tragicky zapsalo do historie naší země. Právě tehdy totiž došlo k násilné invazi vojsk Varšavské smlouvy do Československa. Tato vypjatá a složitá doba samozřejmě velmi silně ovlivnila přípravy na opětovné zahájení výuky i samotný začátek nového školního roku.

Život však musel jít dál. Škola byla i nadále organizována jako dvoutřídní s pěti postupnými ročníky. První třídu vyučoval ředitel školy Ladislav Kubec, třídní učitelkou ve druhé třídě byla Emilie Pfeifferová. Během letních prázdnin roku 1974 byla provedena první fáze instalace nových elektrických akumulárních kamen, které nahradily již nevyhovující kamna na pevná paliva. Kompletní elektrické vytápění bylo nakonec kvůli nutnosti vybudování nové trafostanice dokončeno až v roce 1976, kdy byla celá budova vymalována.

O letních prázdninách roku 1976 ze školy odešel dosavadní ředitel Ladislav Kubec, který zde působil celkem deset let. Kvůli trvalému poklesu počtu žáků byla škola v Suchém Dole v následujícím školním roce 1976/1977 organizována již pouze jako jednotřídní s pouhými

třemi postupnými ročníky. Školu v tomto školním roce navštěvovalo pouhých 17 žáků, které vyučovala paní Emilie Pfeifferová.

V květnu a červnu roku 1977 probíhala jednání o dalším fungování zdejší školy. Konečné rozhodnutí přišlo 6. července 1977, kdy školský odbor tehdejšího Okresního národního výboru v Náchodě rozhodl o uzavření zdejší školy k 31. srpnu 1977. Místní děti musely začít dojíždět do Základní devítileté školy v Polici nad Metují. V suchodolské škole se pak ještě provizorně učilo v průběhu 80. let, kdy v Polici nad Metují probíhala rozsáhlá rekonstrukce zdejší školy.

Pro místní školu však její uzavření v roce 1977 naštěstí neznamenal definitivní konec. Její provoz se nově ustanovenému Obecnímu úřadu v Suchém Dole podařilo po roce 1990 obnovit. Budova prošla v letech 1991-1992 rekonstrukcí a 1. září roku 1992 se zde začalo opět po patnáctileté nucené přestávce opět učit. To je však již jiná kapitola.

Prameny a literatura:

Státní okresní archiv Náchod: Archivní fond (AF) Základní devítiletá škola pro 1.-5. postupný ročník Suchý Důl, AF Archiv obce Suchý Důl, AF Místní národní výbor Suchý Důl, AF Okresní národní výbor Broumov, AF Okresní národní výbor Náchod

Brandejs, Stanislav: *Kniha o Polici nad Metují a Policku*. Police nad Metují 1940.

Hraše, Jan Karel: *České školství obecné na Broumovsku, Novoměstsku a Trutnovsku*. Nové Město nad Metují 1887.

Suchý Důl - Slavný. Historie a současnost. Obec Suchý Důl 2003.

<http://www.malaskola.cz/historie-skoly/>